

УДК 373.2.016

**THE CURRENT STATE OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE
FORMATION OF THE FUTURE SPECIALIST OF
PRESCHOOL EDUCATION**
**СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Kurchatova A.V./ Курчатова А.В.*PhD, Associate Professor/ к.п.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-1282-837X

Vdovychenko R.P./ Вдовиченко Р.П.*PhD, Associate Professor/ к.п.н., доц.**Associate Professor*

ORCID: 0000-0002-3100-6697

Shapochka K.A./ Шапочка К.А.*PhD, Associate Professor/ к.п.н., доц.**Associate Professor*

ORCID: 0000-0002-4827-599X

*V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv,**Nikolska 24, Mykolaiv 54001**Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського,**Нікольська 24, 54001 м.Миколаїв*

Анотація. У статті розглядається проблема сучасного стану формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування. Розкрито зміст основних функції соціокультурної компетентності, значення принципів соціокультурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти, висвітлено один з основних принцип, принцип комунікації. Подано основні методи формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування. Розглянуто структурні компоненти соціокультурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти. Подано значення інтеграції теоретичної і практичної готовність до соціокультурної діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова: компетентність, комунікація, формування соціокультурної компетентності, функції соціокультурної компетентності, принципи соціокультурної компетентності, методи формування соціокультурної компетентності, структурні компоненти соціокультурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Вступ.

Розглядаючи сучасний стан формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування, варто почати з того, що не існує єдиного правильного підходу для досягнення високого результату у формуванні соціокультурної компетентності. Адже, майбутній фахівець дошкільної освіти має виконувати низку функцій, серед яких:

- пізнавально-комунікативна функція, що вбачається у транслюванні інформації від однієї особи до іншої (інших);
- аксіологічна функція, яка забезпечує активний обмін особистісними цінностями (матеріальними й духовними), життєвими пріоритетами та ідеалами між учасниками освітнього процесу;

- перцептивна функція – міжособистісне сприйняття, тобто її специфіка при комунікації містить у собі важливі для професії майбутніх вихователів ЗДО такі моменти: сприймання й оцінка повідомлень має відбуватися у світлі актуальних потреб адресата, врахування можливості спотворення смислу повідомлення через відмінності в досвіді мовця і слухача, повільність сприймання незнайомої інформації, орієнтація слухача на вже апробовані рішення в незнайомій ситуації, неможливість точного розуміння змісту повідомлення за допомогою одних лише мовних засобів;

- інтерактивна функція передбачає прагнення контролювати, регулювати, тобто організувати за своїм баченням поведінку партнерів спілкування [5, с. 28].

Основний текст.

Вважаємо, що в основі формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти лежить комунікативна функція. Адже, як зазначають науковці С. Клименко, І. Флис, що «творчий розвиток дитини вимагає не тільки високого ступеня професійної підготовленості вихователя на технологічному рівні (здійснення творчо-спрямованої педагогічної діяльності, використання новітніх педагогічних технологій), а й наукових знань щодо психологічної і педагогічної сутності феномену творчості, специфіки творчого розвитку дитини, особливостей і закономірностей протікання творчих процесів» [3, с. 49]. Крім того, майбутній фахівець дошкільної освіти має відповідати сучасним соціокультурним принципам:

- інклюзивність та безбар'єрність – готовність працювати з різними типами інвалідностей та забезпечувати рівні можливості для всіх дітей;
- цифрова грамотність – навчання дітей використовувати комп'ютери та інші пристрої, а також розуміти принципи цифрової грамотності;
- культурна різноманітність – бути відкритими до різноманітності та сприяти розвитку мовних навичок у дітей;
- творчий розвиток – майбутні фахівці дошкільної освіти повинні стимулювати творчий розвиток дітей через мистецтво, музику, гру та інші творчі активності;
- емоційний інтелект – майбутні вихователі повинні створювати сприятливе середовище для взаємодії, вирішення конфліктів та розвитку емоційного інтелекту;
- безпека та здоров'я – дотримання стандартів безпеки та забезпечення надійного догляду за дітьми;
- партнерство з батьками – встановлення ефективної співпраці з батьками дітей, враховуючи їхні погляди та очікування щодо виховання та навчання своїх дітей;
- самовдосконалення – майбутні фахівці дошкільної освіти мають бути готові до постійного навчання та професійного розвитку, оскільки освітні та педагогічні методи постійно змінюються [3, с. 49].

Всі означені принципи є основою для формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти. Проте, не менш

важливим критерієм успішної роботи майбутнього фахівця дошкільної освіти є здатність до комунікації. Так, завдяки дослідженням Л. Мороз-Рекотова «необхідність підготовки майбутніх вихователів до професійної комунікації зумовлена тим фактом, що молоді фахівці, навіть володіючи достатнім рівнем професійного словникового запасу та граматичними конструкціями, відчують певні труднощі в продукуванні професійно спрямованого мовлення, допускають суттєві помилки. Тому важливим елементом під час освітнього процесу в закладі вищої освіти майбутні вихователі мають оволодіти такими комунікативними вміннями: формулювати мету та зміст спілкування, демонструвати свою компетентність в освітній сфері, керувати процесом комунікації шляхом граматичної та стилістичної реакції на сказане співрозмовником, вживаючи правильні інтонаційні моделі висловлювань, виражати власну думку та ставлення до предмета розмови тощо» [5, с. 14]. Особливо, коли мова йде про майбутнього фахівця дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування. Оскільки, ці дисципліни знаходяться у постійній динаміці зі змінами в суспільстві і освітньому процесі. Фахівці дошкільної освіти повинні бути готові до розв'язання нових завдань і розробки творчих підходів до виховання дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти виходячи з сучасних запитів з інклюзивним напрямом.

Тож, соціокультурна компетентність майбутнього фахівця дошкільної освіти сприяє ефективній реалізації професійної комунікації, а також визнається як ключова для вихователів дошкільних закладів, оскільки вона визначає їхню здатність впливати на розвиток дітей та сприяти їхньому вихованню відповідно до сучасних вимог.

Як зазначає Л. Топчій, що у сучасних педагогічних дослідженнях соціокультурна компетентність трактується як інтегративна властивість особистості, що характеризує її теоретичну і практичну готовність до соціокультурної діяльності; у тому числі знаннєву обґрунтованість (випереджувальну і рефлексивну) поведінкових актів на основі осмислено прийнятих рішень; визначає ціннісні орієнтації особистості та сприяє їх формуванню [6, с. 171].

Стосовно актуальності соціокультурного підходу у підготовці майбутнього фахівця дошкільної освіти наголошує Н. Євдокимова і приходять до висновків, що сучасна, по-справжньому конкурентоспроможна, людина має бути комунікативна, мобільна, здатна взаємодіяти і співпрацювати в групі та команді, уміти виконувати різні ролі й функції в колективі та розробляти й реалізовувати соціальні проекти в полікультурному середовищі. Всі ці складові є компонентами соціокультурної компетентності. Тому однією з актуальних проблем, яка потребує особливої уваги на даному етапі розвитку не лише освіти, а й суспільства у цілому, є проблема соціокультурної компетентності як ціннісного аспекту життєдіяльності особистості в цілому [1, с. 81].

Сучасні підходи і методи викладання дисциплін фахового спрямування вимагають постійної уваги та рефлексії від майбутніх фахівців. Сюди можемо віднести застосування сучасних методів викладання, таких як інтерактивні

заняття, практичні вправи, а також використання інформаційних технологій для аналізу та вивчення нових педагогічних ідей і підходів.

Наприклад, при формуванні соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування, можуть використовуватися наступні педагогічні методи:

- 1) дискусії та напівгрупові обговорення питань, що пов'язані з культурними аспектами;
- 2) моделювання ситуацій, який передбачає створення конкретних сценаріїв або ситуацій, в яких студенти можуть застосовувати свої знання, навички та вміння для вирішення певних завдань або проблем;
- 3) організація рольових ігор та ситуаційних вправ, що дозволяє студентам вивчити історію та культуру різних народів і країн та побачити їх взаємозв'язок.

Особливе значення в процесі формування соціокультурної компетентності має принцип наочності. Всі теми мають візуально супроводжуватися. Це і показ фільмів, відеороликів, презентацій, віртуальне відвідування музеїв, галерей світу, слайд-лекції, комп'ютерне тестування. Принцип наочності включає також заняття-подорожі та заняття-ігри. На таких практичних заняттях можна використовувати різні інноваційні, інтерактивні форми, методи й прийоми навчання. Під час вивчення культури різних країн та регіонів можна використати ігрові моменти у формі інсценування, драматизації – де студенти виступають у ролі групи туристів, до складу якої входять люди різного громадянства та національності. Рольові ігри можна поєднати із проєктними завданнями, які активно застосовуються останнім часом на практичних заняттях в закладі вищої освіти. Працюючи над проєктом, студенти переглядають багато різних джерел інформації – довідкових видань, фільмів, збірок віршів та пісень; творчо оформлюють проєкт; навчаються об'єктивно оцінювати інформацію, яку знайшли самостійно у медіа – книгах, журналах, інтернеті, аналізують, узагальнюють та трансформують її [1, с. 83].

Фундаментальне значення для формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування має проходження студентами практичної підготовки. Оскільки, для підвищення рівня соціокультурної компетентності, студенти повинні мати можливість практикувати в закладах дошкільної освіти та взаємодіяти з вихователями, що мають багатий досвід роботи з дітьми дошкільного віку.

Наступним не менш важливим компонентом сучасного підходу до формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти є самовдосконалення майбутніх фахівців дошкільної освіти та постійна співпраця з практикуючими педагогами, на сучасному етапі це доречно залучення стейхолдерів у освітній процес закладу вищої освіти, педагогіки діляться своїм досвідом зі студентами і під час практичних занять студенти мають можливість реалізувати свої теоретичні знання та отримати кваліфіковану допомогу у вирішенні проблемних питань навчання та виховання підростаючого покоління.

Тому, в цілому можемо виокремити певні складові блоки (теоретико-методологічний, когнітивний, практично-рефлексивний, творчо-ініціативний, ціннісно-етичний) структури формування соціокультурної компетентності майбутнього фахівця дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування. Ця структура допоможе майбутнім фахівцям дошкільної освіти систематично розвивати соціокультурну компетентність і готуватися до ефективної роботи з дітьми з різних культурних та соціальних середовищ.

Отже, на нашу думку, в основі соціокультурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти лежить:

- розуміння понять і термінів, пов'язаних із соціокультурними аспектами виховання та освіти;
- освоєння методів і прийомів педагогічної творчості;
- розвиток навичок планування та організації освітньо-виховного процесу з урахуванням соціокультурного контексту;
- вивчення культурних особливостей дітей і їхніх сімей;
- розуміння впливу соціокультурного середовища на виховання та розвиток дітей дошкільного віку;
- здійснення педагогічної практики в закладах дошкільної освіти та відпрацювання педагогічних знань, навичок і вмінь та сформованих компетенцій в реальних умовах;
- аналіз власної педагогічної діяльності з урахуванням соціокультурних аспектів;
- розвиток навичок саморефлексії і самооцінки для постійного удосконалення своєї професійної роботи;
- розвиток навичок міжособистісної комунікації з дітьми, їхніми батьками та колегами;
- вміння співпрацювати в мультикультурному оточенні;
- здійснення творчих педагогічних проєктів, які враховують соціокультурні потреби дітей та їхніх сімей;
- вивчення і застосування сучасних інноваційних методів і комунікативних технологій у педагогічній практиці;
- розуміння педагогічної відповідальності перед суспільством і дітьми;
- активна участь у вихованні громадянської культури та соціальних цінностей;
- дотримання етичних стандартів і норм у педагогічній діяльності.

Крім структурних компонентів, науковці пропонують рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти як систему критеріїв та показників:

- 1) мотиваційний (інтерес до обраного напрямку підготовки; визначеність у професійному майбутньому; рівень сформованості мотивів і потреб для здійснення професійної діяльності в системі дошкільної освіти);
- 2) когнітивний (наявність професійно-педагогічних знань і умінь, що забезпечують формування професійної компетентності);
- 3) емоційно-оцінювальний (здатність здійснювати самоаналіз і самооцінювання);

4) діяльнісний (застосування отриманих професійних знань на практиці; вміння організувати освітній процес; здатність до саморозвитку) [2, с. 9].

Т. Швець вважає, що при сформованості професійної майстерності майбутніх вихователів доцільно враховувати такі аспекти:

- особливості професійно-педагогічної підготовки та специфіку фахової діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;
- сутність професійної майстерності як комплексу властивостей особистості, що має бути сформованим у процесі вузівської підготовки і забезпечить у результаті високий рівень професійно-педагогічної діяльності у майбутньому;
- структуру, взаємозв'язок та взаємозумовленість структурних компонентів професійної майстерності [8].

Дослідниця Х. Шапаренко при визначенні критеріїв та показників сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти користується акмеологічним підходом і виділяє наступні показники:

- мотиваційно-цільовий (мотиваційна спрямованість професійних інтересів і потреб, педагогічна спрямованість на досягнення вищих щаблів професійної компетентності);
- змістово-процесуальний (якість професійно-педагогічних знань і розвиненість умінь, які забезпечують формування професійної компетентності);
- рефлексивно-оцінювальний (наявність умінь здійснювати самоаналіз та самооцінювання, прагнення до самовдосконалення);
- креативний (здатність до саморозвитку власних можливостей та творчого перетворення дійсності з метою різнобічного розвитку дітей) [7, с.12].

Висновки. В рамках використання соціокультурного підходу в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування, варто застосовувати принцип дидактичної культуродоцільності – освіта повинна сприяти не тільки набуттю знань і навичок, але й розвитку особистісних якостей, ціннісних орієнтацій і культурної ідентичності, освіта повинна сприяти розвитку студентів як освічених громадян, які розуміють і цінують різноманітні аспекти культури, мистецтва, історії, етики та інших культурних вимірів. Також процес навчання в закладі вищої освіти має сприяти розвитку в студентів громадянської активності, відповідальності та обізнаності щодо культурних і суспільних питань. Ці підходи визначають, що освіта має не тільки формувати інтелектуальні навички, але й сприяти розвитку особистості в культурному контексті, що допомагає створити освічене, гармонійно розвинене і культурно освічене суспільство.

Також, в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування, направленість майбутнім фахівцям дошкільної освіти повинна бути зорієнтована на: сутність й соціальну значущість своєї спеціальності; дотримання етичних і правових норм суспільства; наявність аксіологічних прагнень, тобто ідеалів, цінностей, пріоритетів, мотивацій тощо; знання законів міжособистісного спілкування й вміння використовувати їх на практиці; здатність приймати рішення й нести за них відповідальність; наявність

людських, гуманних проявів – почуття справедливості, співчуття, готовності допомогти, любові до сім'ї та ін.; «невиробничі» резерви особистості – патріотизм, дотримання законів здорового способу життя, уміння створити сприятливий психологічний клімат у колективі, участь у громадському житті, працездатність тощо [4, с. 95-96].

Сучасний стан формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти в процесі вивчення дисциплін фахового спрямування відображає важливі зусилля у вдосконаленні педагогічної підготовки. Зростаюча увага до цього питання сприяє розвитку сучасної педагогічної системи та підготовці висококваліфікованих вихователів дітей дошкільного віку, які здатні впливати на розвиток дітей та суспільства в цілому відповідно до вимог сучасності.

Література

1. Євдокимова Н. Формування соціокультурної компетентності старшокласників у процесі викладання предмету «Мистецтво». *Теоретико-практичні засади партнерської взаємодії соціономічної та освітньої сфер*: зб. наук. праць за матер. міжрегіонального науковометодичного онлайн-семінару (Хмельницький, 26 квітня 2022 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Хмельницький : 2022. С. 80-85

2. Кідіна Л. М. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Ялта, 2012. 20 с.

3. Клименко С., Флис І. Підготовка майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до професійної творчості. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2018. Випуск 1(9). С. 48–52.

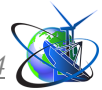
4. Литвин Л. Модель сучасного вчителя як конкурентоспроможного фахівця. *Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. В.М.Чайки. Тернопіль: ТНПУ, 2020. С.95–97.

5. Мороз-Рекотова Л.В. Вихователь XXI сторіччя: формування професійнокомунікативної культури майбутніх фахівців дошкільної освіти : монографія / Л. В. Мороз-Рекотова. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2022. 256 с.

6. Топчій Л. С. Формування україномовної соціокультурної компетентності: теоретичні і практичні аспекти. *Молодий вчений*. 2014. № 7(1). С. 170–173.

7. Шапаренко Х. А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу. Харків, 2008. 22 с.

8. Швець, Т.А. Критерії та показники формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів// Т.А. Швець/ Педагогічні науки : зб. наук. праць. Херсон, 2017. Вип. LXXV. Ч.ІІІ. С. 93–97.

References

1. Ievdokymova N. (2022) Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti starshoklasnykiv u protsesi vykladannia predmetu «Mystetstvo» [Formation of sociocultural competence of high school students in the process of teaching the subject "Art"]. Teoretyko-praktychni zasady partnerskoi vzaiemodii sotsionomichnoi ta osvithoi sfer: zb. nauk. prats za mater. mizhrehionalnoho naukovometodychnoho onlain-seminaru (Khmelnyskyi, 26 kvitnia 2022 r.) / za red. L. O. Danylchuk. Khmelnytskyi : PP. 80-85 [in Ukrainian]
2. Kidina L.M. (2012) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv u protsesi pedahohichnoi praktyky [Formation of professional competence of future teachers of preschool educational institutions in the process of pedagogical practice]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Yalta, 20 p. [in Ukrainian]
3. Klymenko S., Flys I. (2018) Pidhotovka maibutnykh pedahohiv zakladiv doshkilnoi osvity do profesiinoi tvorchosti [Preparation of future teachers of preschool education institutions for professional creativity]. Pedahohichni innovatsii u fakhovii osviti. Vol. 1(9). PP. 48–52. [in Ukrainian]
4. Lytvyn L. (2020) Model suchasnoho vchytelia yak konkurentospromozhnoho fakhivtsia [The model of a modern teacher as a competitive specialist] Profesiina kompetentnist uchytelia Novoi ukrainskoi shkoly: formuvannia, rozvytok ta udoskonalennia: materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii / za red. V.M. Chaiky. Ternopil: TNPU, PP. 95–97. [in Ukrainian]
5. Moroz-Rekotova L.V. (2022) Vykhovatel XXI storichchia: formuvannia profesiinokomunikatyvnoi kultury maibutnykh fakhivtsiv doshkilnoi osvity : monohrafiia [Educator of the 21st century: formation of professional and communicative culture of future preschool education specialists: monograph]. Kharkiv: Vydavnytstvo Ivanchenka I. S., 256 p. [in Ukrainian]
6. Topchii L.S. (2014) Formuvannia ukrainomovnoi sotsiokulturnoi kompetentnosti: teoretychni i praktychni aspekty [Formation of Ukrainian-speaking sociocultural competence: theoretical and practical aspects]. Molodyi vchenyi. Vol. 7(1). PP. 170–173. [in Ukrainian]
7. Shaparenko Kh. A. (2008) Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv na zasadakh akmeolohichnoho pidkhotu [Formation of professional competence of future educators of preschool educational institutions based on the acmeological approach]. Kharkiv, 22 p. [in Ukrainian]
8. Shvets, T.A. (2017) Kryterii ta pokaznyky formuvannia profesiinoi maisternosti maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv [Criteria and indicators of the formation of professional skills of future teachers of preschool educational institutions] Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats. Kherson, Vol. LXXV. Ch. III. PP. 93–97. [in Ukrainian]

Abstract. *The article examines the problem of the current state of sociocultural competence formation of the future preschool education specialist in the process of studying the disciplines of the professional block. The content of the main functions of socio-cultural competence, the importance of the principles of socio-cultural competence of future preschool education specialists is revealed, one of the main principles, the principle of communication, is highlighted. The main methods of forming the sociocultural competence of future preschool education specialists in the process of studying the disciplines of the professional block are presented. Structural components of sociocultural competence of future preschool education specialists are considered. The significance of the integration of theoretical and practical readiness for socio-cultural activities of future preschool education specialists is given.*

Keywords: *competence, communication, formation of sociocultural competence, functions of sociocultural competence, principles of sociocultural competence, methods of sociocultural competence formation, structural components of sociocultural competence of future preschool education specialists.*